

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΖΑΡΚΑΔΑΣ - ΕΙΡΗΝΗ ΡΩΣΣΙΟΥ

Απότμημα τιμητικού ψηφίσματος από τὴ Βόρεια Κλιτὺ Ἀκροπόλεως¹

γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Μάντη (1947-2017)

Θραύσμα στήλης ἀπὸ ὑμήττειο(;) μάρμαρο, μὲ διατεμνόμενες φλέβες καστανέρυθρου χρώματος καὶ κρυστάλλους μαρμαρυγιῶν. Τὸ θραύσμα εἶναι ἀποκεκρουμένο σὲ ὅλες τὶς πλευρὲς πλὴν τῆς δεξιᾶς παρειάς, ἡ ὁποία εἶναι λειασμένη σὲ ταινία πλάτους 0,025μ. καὶ ἀδρᾶ κατεργασμένη στὸ ὑπόλοιπο τμήμα τῆς. Φέρει ἀπολεπίσεις κατὰ τόπους στὶς ἀκμὲς καὶ ἐκτεταμένες ἀποκρούσεις στὸ δεξιὸ τμήμα τῆς πρόσθιας ὄψης του. Σῶζονται ἀποσπασματικῶς 11 στίχοι, πιθανότατα μεγάλου ἀρχικοῦ μήκους. Εἰκ. 1.

Τὸ θραύσμα ἀνασύρθηκε τὸ 1999 ἀπὸ διαταραγμένη ἐπίχωση στὴ συμβολὴ τῆς μεσαιωνικῆς ὁδοῦ μὲ τὸν Περίπατο, ἀνατολικὰ τῆς Κλεψύδρας, κατὰ τὴν καθαίρεση πρόχειρης ἐργοταξιακῆς ὑποδομῆς στὴ βόρεια κλιτὺ τῆς Ἀκροπόλεως. Κατὰ τὴν προφορικὴ μαρτυρία τοῦ μακαρίτη Ἀλέξανδρου Μάντη, ἀρμόδιου ἀρχαιολόγου ἕως τὸ 2001 τοῦ ἔργου «Ἀποκατάσταση καὶ Ἀνάδειξη τῆς Βόρειας καὶ Νότιας Κλιτύος Ἀκροπόλεως» τῆς πρώην Α΄ Ἐφορείας Προϊστορικῶν καὶ Κλασικῶν Ἀρχαιοτήτων, ἐπρόκειτο γιὰ παλιὸ ἀναβατόριο μεταφορᾶς ὑλικῶν ποὺ χρησιμοποιήθηκε στὴ διάρκεια τῶν στερεωτικῶν ἐπεμβάσεων στοὺς βράχους περιμετρικὰ τοῦ τείχους τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ ἐπιγραφή μὲ ἀριθμὸ καταγραφῆς ΒΚ 282 φυλάσσεται σὲ ἀποθηκευτικὸ χῶρο τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἀθηνῶν στὴν ὁδὸ Θρασύλλου 20.

Διαστάσεις: πλάτος (σωζ.) 0,278μ· ὕψος (σωζ.) 0,155μ., πάχος (σωζ.) 0,067μ· ὕψος γραμμάτων 0,005-0,007μ. (ὄμικρον: 0,004), διάστιχο: 0,006-0,007μ.

[- - - - -]ἵππου Αχ[. . . . ca.10. . . .]ς Ψ[. . . . ca.11]
[- - - - - Κ]ἄλλικρατ[. . . . 5-6]ήττιος ε[. . . . ca.7]
[- - - - -]τιμώμενος ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τ[. . . . ca.8]
[- - - - -]μενος εἰς τὰ ἀρχεῖα Λ[. . . . ca.10]

1. Ἐκφράζουμε τὶς εὐχαριστίες μας στὴν ΕΦΑ Ἀθηνῶν γιὰ τὴν ἄδεια μελέτης τῆς ἐπιγραφῆς, στὶς ἀρχαιολόγους Ἀμαλία Γιαννακοπούλου καὶ Εὐτυχία Γιαννικαπάνη, καὶ ἰδιαίτερος στὴν ἀρχαιολόγο Ἰωάννα Παπαλὸη γιὰ τὶς διευκολύνσεις ποὺ προσέφερε ὥστε νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ αὐτοψία τοῦ λίθου στὶς 13-6-2016. Εὐφημος ἀναφορὰ ὀφείλεται καὶ στὸν τότε μαρμαροτεχνίτη τοῦ Ἀσκληπείου τῆς Νότιας Κλιτύος Βασίλη Ἀναστασιά, ποὺ φρόντισε γιὰ τὸν καθαρισμὸ τῆς ἐπιγραφῆς κατὰ τὸν χρόνον εὐρέσεώς τῆς. Τοὺς ἐκδότες τοῦ *Γραμματείου* εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν ἄρτια ἐκδοτικὴ ἐπιμέλεια. Εἴμαστε εὐγνώμονες στὸν καθηγητὴ Stephen V. Tracy γιὰ τὴ βοήθειά του μὲ τὴν ἐπιγραφή, ἰδιαίτερος μὲ τὰ ἀφορῶντα στὸ χαράκτη θέματα. Τέλος μὲ τὶς ὅπως πάντα καίριες παρατηρήσεις του ὁ Ἄγγελος Π. Ματθαίου μᾶς ἐπέστησε τὴν προσοχὴ σὲ πλείστα λεπτὰ ἐρμηνευτικὰ σημεῖα τὰ ὁποία μᾶς εἶχαν ἀρχικῶς διαφύγει τὸν εὐχαριστοῦμε θερμότητα.

- 5 [- - - - -]ει τὰ κράτιστα καὶ τὰ Σ[. . . . ca.10]
 [- - - - -] καὶ τῶι δήμῳι τῶι Ἀθηνα[ίων ca.7]
 [- - - - -]ομέναις πρεσβείαις παρ[. . . . ca.10]
 [- - - - -] συναγωνιστῆς ἐκτενῆς [. . . . ca.10]
 [- - - - -].ομένην ἀποδεικνύμεν[ος ca.8]
 10 [- - - - -] Ἀθηναίοις καὶ κα[. ca.15]
 [- - - - -]Ο[. . .]ΩΝ[. .]Γ[- - - - -]
 - - - - -

1 Σώζεται ἡ βραχεία δεξιὰ κεραία τοῦ ὑπεστιγμένου πεί. Τοῦ προτελευταίου σωζόμενου γράμματος διακρίνονται οἱ δύο κατώτερες κεραίες· πρόκειται γιὰ σίγμα. **2** Ἀπὸ τὸ ὑπεστιγμένο ἄλφα σώζεται τὸ κατώτερο τμήμα τῆς δεξιᾶς κεραίας. **3** Τοῦ ὑπεστιγμένου ταῦ διακρίνεται τὸ δεξιὸ ἥμισυ τῆς ὀριζόντιας κεραίας. Στὸ κάτω τμήμα τοῦ τελευταίου γράμματος τῆς μετοχῆς διακρίνουμε ἴχνος ἐλαφρῶς κυρτῆς ὀριζόντιας κεραίας, πὸν ἀνήκει πιθανότατα σὲ σίγμα. Ἀκολουθῶς σώζεται ἡ κάθετος τοῦ ὑψιλον. Τοῦ τελευταίου γράμματος διακρίνεται ἡ ἀριστερὴ ἀπόληξη τῆς ὀριζόντιας κεραίας. **4** Τοῦ ὑπεστιγμένου μὺ σώζεται μόνον ἡ δεξιὰ κάθετος. Τὸ τελευταῖο γράμμα εἶναι εἴτε ἄλφα εἴτε λάμβδα· διακρίνεται ἡ ἀριστερὴ λοξὴ κεραία, ἀλλὰ μικρὸ σπασίμο κάνει δύσκολη οἰαδήποτε περαιτέρω παρατήρηση. **5** Τοῦ ὑπεστιγμένου σίγμα ἔχουν ἀπολεσθεῖ οἱ δεξιᾶς ἀπολήξεις τῶν κεραίων. **9** Τοῦ πρώτου γράμματος διακρίνεται πλάγια κεραία ἄνω δεξιὰ καὶ ἡ ἀπόληξη πλάγιας κεραίας κάτω δεξιὰ. Πρόκειται εἴτε γιὰ κάππα εἴτε γιὰ χεῖ. **11** Κάτω ἀπὸ τὸ θῆτα τοῦ στ. 10 διακρίνεται τὸ ἄνω τμήμα κυκλικοῦ γράμματος, εἴτε ὄμικρον εἴτε θῆτα. Μετὰ διάστημα τριῶν περίπου γραμμάτων, διακρίνεται ὦμέγα τοῦ ὁποῦ ἔχει ἀπολεσθεῖ μόνον ἡ κάτω ἀριστερὰ ἀπόληξη. Ἀκολουθοῦν δύο τμηματικῶς σωζόμενες κάθετοι μεταξὺ τῶν ὁποίων μόλις πὸν διακρίνεται ἴχνος λοξῆς κεραίας· μάλλον πρόκειται γιὰ νῦ. Ακριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ κάππα τοῦ συνδέσμου ΚΑΙ τοῦ στ. 10, διακρίνεται ἄνω δεξιὰ νεύουσα κεραία, μάλλον κάππα, ἂν καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἀποκλειστοῦν οἱ περιπτώσεις τῶν σίγμα καὶ χεῖ.

1 Τὰ δύο σωζόμενα γράμματα μετὰ τὴν γενικὴ [- - -]ππου ἴσως ἀποτελοῦν τὴν ἑναρξὴ τοῦ δημοτικοῦ Ἀχ[ερδούσιος] ἢ Ἀχ[αρνεύς]. Ἐφόσον βρισκόμαστε στὸ προοίμιο ψηφίσματος καὶ βάσει τῶν σωζομένων, εἶναι ἐξαιρετικῶς θελκτικὸ νὰ συμπληρώσουμε [βουλῆς] ψ[ηφίσματα]. Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωση ὑπάρχει χώρος νὰ συμπληρωθεῖ τὸ δημοτικὸ Ἀχ[αρνεύς], ἀλλὰ ὄχι τὸ Ἀχ[ερδούσιος]. Προκύπτει ὡστόσο μείζον πρόβλημα: ἀναμένει κανεὶς μετὰ τὸ δημοτικὸ τὸ ρῆμα ἐγραμμάτευεν, γιὰ τὸ ὁποῖο ὅμως ὁ χώρος εἶναι περιορισμένος.² Καθόσον γνωρίζουμε, ἡ μοναδικὴ περίπτωση στὴν ὁποία πρὸ τῆς φράσεως βουλῆς ψηφίσματα δηλώνεται ὄνομα ἀξιωματοῦχου χωρὶς νὰ ἀκολουθεῖ τὸ ρῆμα ἐγραμμάτευεν, ἀπαντᾷ στὴν ἐπιγραφή SEG XXII 110 (IG II² 1039) στ. 1-2: [ἐπὶ ...7...]ου ἄρχοντος, στρατηγοῦντος ἐπὶ τοὺς ὀπλίτας Μνας[έου τοῦ] | Μνας[έου Βερ]ενικίδου·

2. Ὅπως ἔχει δείξει ὁ A. S. Henry στὴν πολύτιμη ἀνάλυσή του *The Prescripts of Athenian Decrees*, (Mnemosyne Suppl. 49), Leiden 1977, 72-73, αὐτὴ, μετὰ δηλαδὴ τὴν ἀναγραφὴ τοῦ γραμματέως, εἶναι ἡ συνήθης θέσις τοῦ τύπου βουλῆς ψήφισμα/ψηφίσματα καὶ τοῦ παρόμοιου τύπου δήμου ψήφισμα/ψηφίσματα. Σὲ μία τουλάχιστον περίπτωση (Agora XV 130 = IG II³.1, 1155 τοῦ ἔτους 219/8 π.Χ.) ὁ τύπος κατ' ἐξαίρεση τοποθετεῖται μεταξὺ τῆς ἡμερομηνίας καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ εισηγητῆ (εὐχαριστοῦμε τὸν Ἄ. Π. Ματθαίου γιὰ τὴ συγκεκριμένη ὑπόδειξη). Κατὰ τὸν Henry, πρόκειται πάντως γιὰ προβληματικὸ προοίμιο, τὸ ὁποῖο σὲ κάθε περίπτωση δὲν ἐρμηνεύει τὴ δική μας περίπτωση.

βουλῆς ψηφίσματα κτλ. Πρόκειται ὅμως γιὰ ὕστερη ἐπιγραφή, τοῦ Ιου αἰ π.Χ., πού δὲν ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ βάση συμπλήρωσης. Ἐπανερχόμαστε στὸ θέμα τῶν συμπληρώσεων κάτωθι στὴν ἀνάλυση τοῦ στ. 2.

2 Τὸ ἔλλειπον ὄνομα εἶναι ὅπωςδήποτε εἴτε τὸ Καλλικράτης εἴτε τὸ σπανιότερο, πατρωνυμικοῦ τύπου, Καλλικρατίδης. Στὰ ἑλληνιστικὰ ψηφίσματα οἱ ἀναφερόμενοι ἀναγράφονται συνήθως πλήρως διὰ τοῦ τριπλοῦ τύπου ὄνομα, πατρώνυμο καὶ ἐθνικὸ ἢ δημοτικὸ. Ἀναμένουμε ἐπομένως γενική, [Κ]αλλικράτ[ους] ἢ [Κ]αλλικρατ[ίδου]. Δημοτικὰ εἶναι πιθανὰ τέσσερα: [Γαργ]ήττιος, [Συπαλ]ήττιος, [Κ]ήττιος ἢ [Σφ]ήττιος. Βάσει τοῦ διαθέσιμου χώρου θεωροῦμε ὅτι τὰ δύο πρῶτα μποροῦν νὰ συνδυαστοῦν μόνον μὲ τὴ γενική [Κ]αλλικράτ[ους], ἐνῶ τὰ βραχύτερα [Κ]ήττιος καὶ [Σφ]ήττιος θὰ μπορούσαν νὰ συνδυαστοῦν μὲ τὴ γενική [Κ]αλλικρατ[ίδου]. Κανεὶς συνδυασμὸς ἐντούτοις δὲν παράγει ικανοποιητικὴ προσωπογραφικὴ ταύτιση.³ Ἐὰν συμπληρώσουμε στὸ τέλος τοῦ στίχου τὸ ρῆμα εἰ[ῖπεν] τότε ὁ ἀταύτιστος Ἀθηναῖος τοῦ στίχου μας εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τοῦ ψηφίσματος. Φυσικά, ἄλλες συμπληρώσεις, π.χ. ἐ[γραμμάτευεν] δὲν μποροῦν νὰ ἀποκλειστοῦν. Τέλος, ἐξετάσαμε τὸ ἐνδεχόμενο οἱ δύο πρῶτοι στίχοι νὰ ἔχουν στενὴ συνάφεια καὶ τὰ ὀνόματα νὰ ἀνήκουν στὸ ἀποτελούμενο ἀπὸ τὸν πρόεδρον καὶ τοὺς συμπροέδρους γνωστὸ πολιτειακὸ σῶμα.⁴ Δυστυχῶς οὔτε αὐτὴ ἡ λύση ικανοποιεῖ. Δύο εἶναι τὰ προσκόμματα. Πρῶτον ὅτι πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὄνομα ἐκκινοῦν μὲ τὸ γράμμα ψεῖ στὸ στ. 1· ἀλλὰ τέτοια ὀνόματα εἶναι ἐξαιρετικὰ σπάνια στὸ ἀττικὸ καὶ εὐρύτερα ἑλληνικὸ ὀνομαστικὸ.⁵ Δεύτερον καὶ κυριότερον, οἱ συμπρόεδροι ποτὲ δὲν καταγράφονταν μὲ τὸ πατρωνυμικὸ τους, ἀλλὰ ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ ὄνομά τους καὶ τὸ δημοτικὸ τους, κάτι πού δὲ συμφωνεῖ μὲ τὰ σωζόμενα στὴν ἔναρξη τοῦ στ. 1.

3 Στὸ πέρας τοῦ στίχου ἡ συμπλήρωση τ[ῶν] εἶναι ἡ πιθανότερη, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ ἡ συμπλήρωση τ[οῦ].

4 Ὁ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς εἰς τὰ ἀρχεῖα ἐκπλήσσει. Στὸ περίφημο ψήφισμα τοῦ Χρεμωνίδου περὶ τοῦ ὁμώνυμου πολέμου, ἡ ἔνορκη ἐπικύρωση τῆς συναφθείσης συμμαχίας δηλώνεται ὡς ἐξῆς: [ὁμόσαι δὲ | τὰ] ἀρχεῖα τοῖς πρέσβεσιν τοῖς παραγεγο[νόσιν παρ' αὐτῶν τὸ]ν ὄρκον τὸ]ν περὶ τῆς συμμαχίας κατὰ τὰ [πάτρια].⁶ Ὁ ὅρος ἀρχεῖα δηλαδὴ ἀναφέρεται συνολικὰ στοὺς ἄρχοντες, ὅπως συμβαίνει ἄλλωστε συχνότατα στὶς φιλολογικὲς πηγές. Πιθανῶς αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς λέξεως στὸ νέο ψήφισμα, ἂν καὶ ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται ἐπίσης γιὰ νὰ δηλώσει τὸν τόπο διαμονῆς καὶ δράσης τῶν διαφόρων ἀρχόντων καὶ φυσικὰ ἔχει τὴ γνωστὴ σημασία πού διατηρεῖται καὶ στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα.⁷

5 Γιὰ τὸν νοῦν τοῦ πράγματος παράβαλε *IG II³.1, 985, στ. 33-35: διεφύ|λαξεν τὴν εἰρήνην τῇ χώρῃ ἀποφαινόμενος ἀεὶ τὰ κράτ|ιστα. Ἐκτὸς Ἀττικῆς παράβαλε *SEG XXXIX 1243**

3. Οὔτε τὸ Καλλικράτης οὔτε τὸ Καλλικρατίδης μαρτυροῦνται στοὺς τέσσερις ἄνωθι δήμους· πρβλ. *Athenian Onomasticon* s.vv. Καλλικράτης καὶ Καλλικρατίδης.

4. Αἰξέπεραστο παραμένει τὸ ἄρθρο τοῦ S. Dow, *The Preambles of Athenian Decrees Containing Lists of Symproedroi*, *Hesperia* 32 (1963) 335-365.

5. Στὸ *LGN II* καταχωρίζονται ἐπτὰ (7) ὀνόματα ἀπὸ Ψ, ἐκ τῶν ὁποίων δύο γυναικεία, δύο παρωνύμια, ἓνα ἀνήκον σὲ πολιτογραφημένο ξένο, καὶ ἓνα (Ψάλμος) τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἀπομένει τὸ Ψίαξ, τὸ ὁποῖο ἔφερε γνωστὸς ἀγγειογράφος τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου καὶ τὸ ὁποῖο ἴσως χρησιμοποιεῖται ὡς παρωνύμιο σὲ ἐφηβικὸ κατάλογο τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου· βλ. *PAI* s.v. Ψίαξ, ἀρ. 996200.

6. *IG II³.1, 912, στ. 44-46.*

7. *LSJ⁹ s.v. ἀρχεῖον I.*

III.1, στ. 22-24: γνησίως καὶ λέ|γων καὶ πράσσων τὰ κρά|τιστα διατετέλεκεν (Κλάρως)· SEG XXXIX 1244 στ. 12-13: πρεσβεύων τε καὶ συμβουλεύων τὰ κράτισ|τα (ἐπίσης Κλάρως). Βάσει αὐτῶν καὶ ἀνάλογων παραδειγμάτων θὰ μπορούσαμε νὰ συμπληρώσουμε [συμβουλεύ]ει ἢ [λέγων καὶ πράττων διατελ]εῖ στὴν ἔναρξη τοῦ στίχου. Στὸ πέρασ τοῦ στίχου ἴσως ἀναγραφόταν ἄλλη οὐσιαστικοποιημένη μετοχή, λ.χ. καὶ τὰ σ[υμφέροντα]· ἄλλως ὁ σύνδεσμος καὶ σημειώνει μετάβαση σὲ νέα ὑποενότητα λόγου.

6 Βάσει τῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ προηγούμενου στίχου θεωροῦμε ὅτι ἡ δοτικὴ πρέπει νὰ ἐρμηνευθεῖ ὡς δοτικὴ προσωπικὴ χαριστική. Τὸ κυριότερον, ἡ φράση ὑποδεικνύει ὅτι ὁ τιμώμενος εἶναι ξένος καὶ ὄχι Ἀθηναῖος πολίτης.

7 Στὴν ἔναρξη τοῦ στίχου πρέπει νὰ συμπληρωθεῖ συνημμένη μετοχή, π.χ. [ταῖς ἀποστελλ]ομέναις πρεσβείαις (πρβλ. καὶ τὰ σχόλια μας ἐπὶ τοῦ στίχου 8). Στὸ πέρασ τοῦ στίχου εἶναι ἔλκυστικὴ ἢ συμπλήρωση παρ[ά], μὲ τὸν ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ νὰ δηλώνει ἴσως τὴν προέλευση τῶν προαναφερθεισῶν πρεσβειῶν· πρβλ. τὴ σχετικὴ ρήτρα στὴν ἀποσπασματικῶς σωζόμενη ἐπιγραφή *I.Eleusis* 221, στ. 2-3: [καὶ τοῖς ἀποστελλομένοις] παρὰ τοῦ δήμου πρὸς τοὺς βασιλεῖς [πρεσ]βευταῖς συνήργει μετὰ σπουδῆς].

8 Πρβλ. τὸ γνωστὸ ψήφισμα ὑπὲρ Καλλίου *IG II³.1*, 911, στ. 40-43: καὶ ἀναπλεύσ[σ]ας πρὸς τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον ταῖς πρεσβείαις ταῖς ἀποστελλομέναις ὑπὸ τοῦ δήμου συναγωνιζόμενος εἰς πάντα καὶ συνεργῶν εἰς τὰ συμφέροντα τεῖ πόλει· ἐπίσης *IG II³.1*, 866 (= *Agora XVI* 172), στ. 12-14: κ[αὶ ταῖς πρεσβεία]ις ταῖς ἀποστελλ[λο]μέναις πρ[ὸς] τὸν βασιλέα συναγωνιζ[ε]ται εἰς ὃ τι ἄ[ν] αὐτὸν παρακ[α]λῶσιν. Παρομοίως, στὸ ψήφισμα ὑπὲρ Διοδώρου *IG II³.1*, 1336 (168/7 π.Χ.) στ. 13-15: τοῖς τ[ε] πεμ[μ]πομένοις ὑπὸ τοῦ δήμου πρε[σβε]υταῖς συναγωνιζόμε[νος] ἐ[κ]τε[ν]ῶς διατελεῖ, ἡ μετοχὴ ἀναφέρεται στὴν ἐνεργὸν συνεργασία τοῦ τιμώμενου μὲ τὴν διπλωματικὴν ἀποστολὴν τῶν Ἀθηναίων. Παραπλήσια εἶναι πιθανότατα καὶ τὰ συμφραζόμενα τοῦ συναγωνιστῆ τοῦ νέου ψηφίσματος, ἀναφέρεται δηλαδὴ στὴν πρόθυμη συνεργασία τοῦ τιμώμενου μὲ Ἀθηναίους πρέσβεις (πρβλ. στ. 7).⁸ Τὸ οὐσιαστικὸν συναγωνιστῆς ἀπαντᾷ, μερικῶς συμπληρούμενο, στὸ ψήφισμα ποὺ δημοσίευσε ὁ Σ. Ν. Κουμανούδης, Σώτιμος Δωσιθέου Κυρηναῖος, *HOPOS* 4 (1986) 11-18 (= *SEG XXXVI* 164), στ. 10-15: περὶ οὗ ὁ βασιλεὺς ἐπέ[σ]τειλεν τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι, ἀποφ[αίνων] φ[ί]λον εἶ[κ]να· καὶ ἔπειτα καὶ εὐνοῦν εἰς τὰ τῶν βασιλέων πράγματα καὶ τὴν τ[ρο]πὴν τοῦ Ἀθηναίων ἐλευθερίαν καὶ τὴν [συναγ]ωνιστὴν ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας.

9 Συμπληρώνουμε, μὲ κάποια ἐπιφύλαξη, τὴ μετοχὴ σὲ ὀνομαστικὴ πτώση λόγῳ τῶν ὀνομαστικῶν τῶν στ. 3, 4 καὶ 8. Συχνὰ οἱ τιμώμενοι ἐπαινοῦνται ἐπειδὴ ἔχουν ἐπιδείξει εὐνοίαν ἢ φιλοτιμίαν πρὸς τὸν δήμον, εὐσέβειαν πρὸς τοὺς θεοὺς, κ.ο.κ.⁹

10 Ἄν καὶ ἡ ἀνάγνωσις Ἀθηναίους φαίνεται προφανῆς, ἰδίως μάλιστα ὑπὸ τὸ κρίσμα τοῦ στ. 6 (δήμωι τῶι Ἀθηνα[ίων]), δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ κατηγορηματικῶς ἡ συμπλήρωση [Παν]αθηναίους (πρβλ. *IG II³.1*, 298, στ. 24-26: καὶ στεφ[ανο]ῦν χρυσῶι στεφάνωι Παναθη[να]ίοις τοῖς μεγάλοις ἀπὸ χιλίων δραχμῶν | ἐκάτερ[ο]ν).

8. Βλ. καὶ τὴν πρόσφατη διαφωτιστικὴ ἀνάλυση τοῦ ῥήματος ἀγωνίζομαι ἀπὸ τὸν J. Miller, *Euergetism, Agonism, and Democracy. The Hortatory Intention in Late Classical and Early Hellenistic Athenian Honorary Decrees*, *Hesperia* 85 (2016) σσ. 423-428 (Appendix 1: ἀγωνίζεσθαι).

9. Π.χ. *IG II³.1*, 1276 στ. 13-15: ὑπάρχειν δὲ Σωφ[ί]στῶν καὶ εἰς τὸν | μ]ετὰ ταῦτα χρόνον ἀποδεικνυμένωι τὴν πρὸς Ἀθη[να]ίους εὐνοίαν εὐρέσθαι καὶ ἄλλο ἀγαθόν.

Ανάλυση

Οι άποσπασματικά σωζόμενες εκφράσεις της επιγραφής μας οδηγούν προς την ταύτισή της ως τιμητικού ψηφίσματος. Ο τιμώμενος θα πρέπει να είχε ευεργετήσει τους Αθηναίους σε διάφορες περιπτώσεις, μεταξύ άλλων μεσολαβώντας υπέρ διπλωματικών αποστολών τους. Δεν είναι σαφές ποιά είναι ή σύνδεση του άγνωστου άνδρος με τὸ ἀναφερθὲν στὸ στ. 3 κοινόν. Για τὴν χρονολόγηση βασιζόμαστε κυρίως στὴ μορφὴ τῶν γραμμάτων. Θεωροῦμε ὅτι τὸ ψήφισμα πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ στὸν λεγόμενον ‘Χαράκη τῆς IG II² 912’, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸν Stephen V. Tracy, ἤκμασε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 226/5 καὶ 190 π.Χ.,¹⁰ στὴν περίοδο δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴ μακεδονικὴ ἐπικυριαρχία. Μεταξὺ τῶν ἐπιγραφῶν ποὺ τοῦ ἔχουν ἀποδοθεῖ ἀπὸ τὸν Tracy, ξεχωρίζουμε τὶς IG II³.1, 1171 (ψήφισμα ὑπὲρ Λαμίων δικαστῶν), 1227, 1228 (τιμητικὸ ψήφισμα), κυρίως λόγω τοῦ ὕλικου (λευκόφαιο ἢ ὑποκύανο μάρμαρο). Τὸ πρῶτο μάλιστα, βάσει μερικῆς συμπλήρωσεως, κάνει μνεῖα τοῦ κοινού τῶν Βοιωτῶν.¹¹ Παρόλο ποὺ δὲν κατορθώσαμε νὰ συγκρίνουμε τὰ δύο θραύσματα διὰ αὐτοψίας, ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας δὲν φαίνεται νὰ συνανήκουν. Ὡς ἐκ τούτου, λόγω τῶν ἐλλιπέστατων στοιχείων ποὺ διαθέτουμε, προτιμοῦμε νὰ ἀποφύγουμε περαιτέρω εἰκασίες καὶ ἀστήρικτους συσχετισμούς.

Ἐν κατακλείδι, τὸ νέο ψήφισμα ἀνήκει εἴτε στὶς πρῶτες τρεῖς περίπου δεκαετίες μετὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ μακεδονικοῦ ζυγοῦ, ὅταν καὶ ἡ Ἀθήνα κατάφερε νὰ διατηρήσει μὲ λεπτοὺς διπλωματικοὺς χειρισμοὺς τὴν οὐδετερότητά της σὲ ἐξαιρετικὰ δύσκολες συνθήκες,¹² εἴτε λίγο μετὰ τὸ 200 π.Χ., ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνεπλάκησαν σὲ πυρετώδεις διπλωματικὲς διεργασίες ἐπιδιώκοντας νὰ ἐνδυναμώσουν τὴ θέση τῆς πόλης τους στὸν πόλεμο κατὰ τῆς Μακεδονίας.¹³

A Fragment of an Honorary Decree from the North Slope of the Acropolis (Summary)

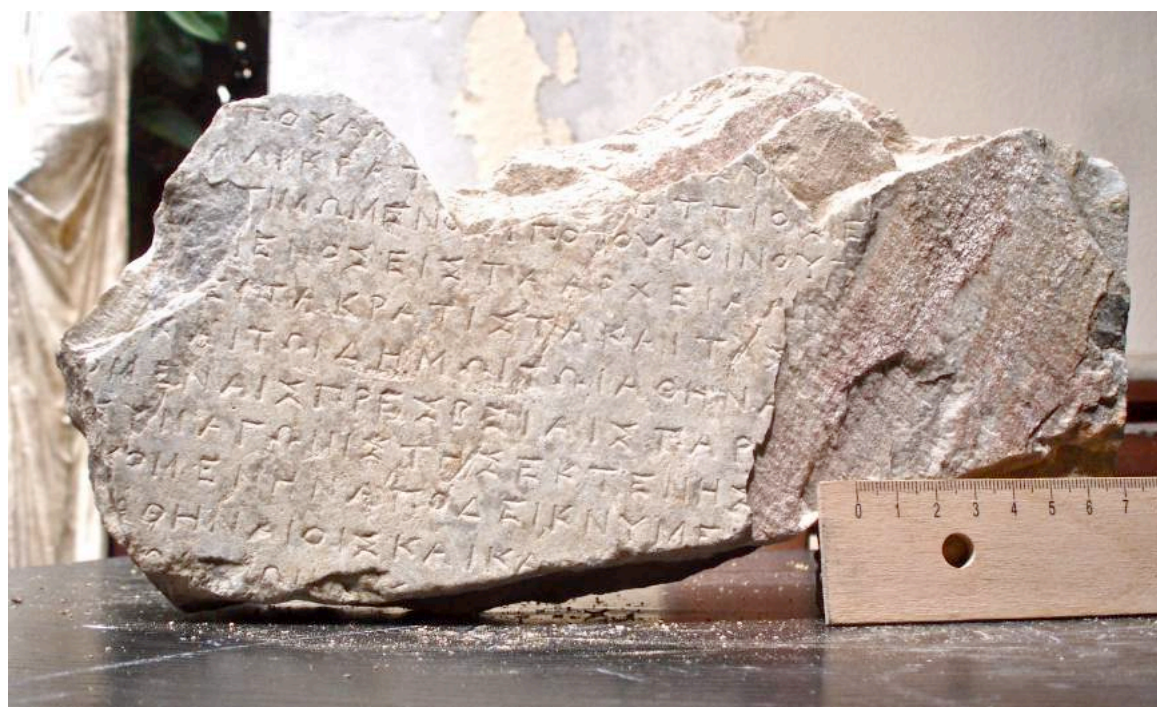
In this article we offer the *editio princeps* of a fragment of a Hellenistic decree found out of context on the north slope of the Acropolis in 1999 (inv.no. BK 282). Amongst others, the unknown honorand must have helped Athenian diplomatic missions on several occasions (L. 7: πρεσβείαις; L. 8: συναγωνιστῆς ἐκτενῆς). Other noteworthy features include the term ἀρχεῖα (L. 4), probably magistrates, and a reference to an unidentifiable κοινόν in L. 3. Our identification of the mason with S. Tracy’s “Cutter of IG II² 912” allows us to assign BK 282 a date between 226/5 and 190 B.C.

10. S. V. Tracy, *Attic Letter-Cutters of 229 to 86 B.C.*, Berkeley and Los Angeles 1990, 55-60. Τὴν ταύτιση ἐπιβεβαίωσε ὁ ἴδιος ὁ καθηγητὴς Tracy διὰ διπλῆς ἠλεκτρονικῆς ἐπιστολῆς: “The writing is certainly that of the II² 912 Cutter. I have sought to associate your piece with one of his other texts but none seems likely.”

11. IG II³.1, 1171 στ. 9: [τοῦ κοινού] τῶν Βοιωτῶν. Ἐπειδὴ τὸ ψήφισμα χρονολογεῖται στὴν περίοδο κατὰ τὴν ὁποία τὰ ἀναφερόμενα στὴν ἐπιγραφή Μέγαρα (στ. 12) ἦταν μέλος τοῦ Βοιωτικοῦ κοινού, στὸ corpus δίδεται ἡ χρονολόγηση ‘inter a. 224-192 a.’· ἀλλὰ τὰ Μέγαρα εἶχαν πιθανότατα ἐγκαταλείψει τὸ κοινόν νωρίτερα, ἴσως τὸ 206/5 π.Χ. (πρβλ. A. Robu, *Between Macedon, Achaia, and Boeotia: The Epigraphy of Hellenistic Megara Revisited*, στὸν τόμο N. Papazarkadas (ἐπιμ.), *The Epigraphy and History of Boeotia: New Finds, New Prospects*, Leiden 2014, 109), κάτι ποὺ προφανέστατα ἐπηρεάζει τὴ χρονολόγηση τῆς IG II³.1, 1171.

12. C. Habicht, *Athens from Alexander to Antony*, Cambridge 1997, 185-193.

13. Habicht, ὅ.π. (ὑποσ. 12), 194-204.

Εικ. 1. Απότμημα τιμητικού ψηφίσματος (BK 282).